

**УПУТСТВО ЗА ОБВЕЗНИКЕ ЗАКОНА О
СПРЕЧАВАЊУ ПРАЊА НОВЦА И
ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА ЗА
ПРЕПОЗНАВАЊЕ, ОТКРИВАЊЕ И
СПРЕЧАВАЊЕ ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА
ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ**

УПРАВА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА

Август 2024. године

Садржај

УВОД	2
ЦИЉ И МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ ДОКУМЕНТА	3
ДЕФИНИЦИЈЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА	4
МЕЂУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ ОКВИР	6
ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ	12
Спровођење и контрола мера за спречавање ширења оружја за масовно уништење	15
НАЦИОНАЛНА ИЗЛОЖЕНОСТ РИЗИЦИМА ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ	16
АНАЛИЗА РИЗИКА ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊЕ ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ	19
Ризик странке (у вези са оружјем за масовно уништење):	20
Географски ризик (у вези са оружјем за масовно уништење):	21
Ризик трансакције (у вези са оружјем за масовно уништење):	21
Ризик производа и услуга (у вези са оружјем за масовно уништење):	22
ИНДИКАТОРИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ , ФИНАНСИЈСКЕ МЕРЕ, И НА КОЈЕ ПОТЕШКОЋЕ МОГУ ОБВЕЗНИЦИ НАИЋИ У ВЕЗИ СА ИДЕНТИФИКАЦИЈОМ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ	30
ЛИСТА ОЗНАЧЕНИХ ЛИЦА, ОЗНАЧЕНО ЛИЦЕ, ПОСТУПАК ОЗНАЧАВАЊА ЛИЦА	35
ТИПОЛОГИЈЕ (ТРЕНДОВИ) ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ	37
ЛИТЕРАТУРА	42

УВОД

Процена и познавање ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење уз процену ризика од прања новца и финансирања тероризма има стратешки значај, што је предвиђено и обухваћено изградом Националне процене ризика на основу стандарда ФАТФ и препоруке број 1. Сама спознаја ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење представља слику стања у земљи са циљем да се препознају евентуални ризици од финансирања ширења оружја за масовно уништење како би држава благовремено препознала претње и рањивости у овом делу са циљем да се ресурси државе усмере на активности које могу помоћи да се одређени ризици ако не отклоне, онда умање.

Република Србија не поседује и не развија оружје за масовно уништење и активно учествује у спречавању његовог ширења, што је дефинисано у једном броју стратешких докумената, а посебно се наводи као циљ у Стратегији националне безбедности, Стратегији одбране и Стратегији за борбу против ширења оружја за масовно уништење.

Препознавање, откривање и спречавање од финансирања ширења оружја за масовно уништење представља одређеност државе да препозна евентуалне потенцијалне рањивости и претње по Републику Србију са аспекта глобалног феномена од опасности ширења оружја за масовно уништење, укључујући и претње и рањивост које се односе на географске и друге специфичности Републике Србије.

Република Србија не планира развој било које врсте оружја за масовно уништење.

Географски положај земље, односно чињеница да је Република Србија транзитна земља, на раскрсници путева два региона-Западног Балкана и Црноморског, преко којих иду путеви кријумчарења различитих врста нелегалних производа и робе и на којој се одвијају бројне активности организованог криминала, утиче на изложеност Републике Србије одређеним ризицима од транспорта оружја или робе двоструке намене, које се може искористити за ширење оружја за масовно уништење, као и његово финансирање и у том смислу ови ризици се морају перманентно пратити.

Постојање нуклеарних објеката на територији Републике Србије, као и у земљама окружења (Бугарска, Румунија, Словенија и др.), такође носи значајнији степен ризика у погледу потенцијалне злоупотребе нуклеарних и радиолошких материјала за ширење оружја за масовно уништење.

Република Србија, иако није непосредно изложена ризицима од финансирања ширења оружја за масовно уништење, је транзитна земља и не може бити апсолутно имуна на потенцијалне претње од ових активности.

Сходно изнетом и предузетим активностима на националном нивоу у процени ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење, на основу сагледаних критеријума и параметара за оцену, процена ризика је:

Ризик од финансирања ширења оружја за масовно уништење је оцењен као „низак ка средњем“, а узевши у обзир законодавни и институционални оквир земље, процедуре које постоје у држави, поступак лиценцирања и издавања дозвола, сарадњу институција на домаћем и међународном нивоу, анализу превентивног и репресивног система, превентивних радњи и мера у систему, преистражних и истражних поступака, обавештајних и других података, секторске ризике, специфичне ризике везане за одређене производе и услуге, економски, демографски и географски положај земље, као и друге факторе од значаја за оцену ове врсте ризика и коначну оцену изложености земље претњама и рањивостима везано за финансирање ширења оружја за масовно уништење.¹

ЦИЉ И МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ ДОКУМЕНТА

Смисао и циљ сачињавања овог документа се огледа у томе да се обвезницима по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма (ЗСПНФТ), пренесе реално стање о изложености ризику од финансирања ширења оружја за масовно уништење у Републици Србији, што је реализовано и исказано у документу под називом „Процена ризика од финансирања ширења за масовно уништење“.

Методолошки приступ се огледа у томе да је у циљу бољег познавања материје финансирања оружја за масовно уништење, садржајно и тематски документ сачињен да представи основне и битне чињенице из већ поменутог документа „Процена ризика од финансирања ширења за масовно уништење“. У склопу тога је дат преглед домаће и међународне регулативе која уређује област ширења оружја за масовно уништење. Поред тога, пажња је усмерена и на то шта су на националном нивоу циљеви и мере за спречавање финансирања оружја за масовно уништење, национална изложеност ризицима и коначно која је то оцена ризика државе (Републике Србије) од финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Поред наведеног, обвезницима који предузимају предвиђене радње и мере из закона (ЗСПНФТ), изнети су садржаји и чињенице као својеврстан „путоказ“ за практичан рад-шта би требало познавати за адекватно предузимање радњи и мера у вези са проценом ризика, а повезано са познавањем финансирања ширења оружја за масовно уништење. Ту се пре свега мисли на израду анализе ризика као „темеља“ процене ризика своје странке, са којом успоставља или има пословну сарадњу. Уз то, добра процена и примена листи индикатора од битног су значаја за препознавање сумњивих активности странке, те на које потешкоће обвезници могу наићи код идентификације и спречавања финансирања ширења оружја за масовно уништење. Иако је обвезницима позната област примене циљаних финансијских санкција (скраћено: ЗОРИТ), није на одмет изнети практичне радње које обвезници у том погледу примењују (преглед и упит на „листи

¹ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

означених лица“). Кад је реч о роби двоструке намене, обвезници потенцијално могу имати дилему да ли се нека комерцијална роба, можда и роба двоструке намене налази на Националној контролној листи, што може изазвати дилему у одлуци процене ризика и предузимања радњи и мера и поступања. Из тог разлога је детаљније представљена ова материја, како би обвезник био боље упућен. На крају су стипулативно наведене и модификоване типологије засноване на применама техника које се користе за финансирање ширења оружја за масовно уништење, као и на анализи бројних међународних студија случајева објављених код финансијско обавештајних служби-ФАТФ и реномираних и специјализованих институција које се баве проблематиком ширења и финансирања оружја за масовно уништење.

ДЕФИНИЦИЈЕ ОСНОВНИХ ПОЈМОВА²

Стратегијом за борбу против ширења оружја за масовно уништење Републике Србије, за период од 2021. до 2025. године, а која је усвојена 23.7.2021. године, под појмом „**оружје за масовно уништење**“ (ОМУ), Република Србија подразумева хемијско, биолошко, радиолошко и нуклеарно (ХБРН) оружје и средства за њихово преношење, како је то дефинисано међународним уговорима, конвенцијама, споразумима и протоколима.

Под појмом „**ширења оружја за масовно уништење**“, Република Србија подразумева развој, производњу, набавку, промет, превоз, снабдевање и употребу ОМУ, као и трансфер технологије и изградњу постројења и капацитета за његов развој и производњу од стране припадника криминалних и терористичких/екстремистичких група и организација, недржавних актера и режима који подржавају тероризам, у циљу наношења људских жртава и материјалне штете.

Финансирање ширења оружја за масовно уништење односи се на све радње обезбеђивања финансијских средстава или радње пружања финансијских услуга које су усмерене, у целости или делимично, на развој, производњу, стицање, поседовање, складиштење, испоруку, пружање брокерских услуга, претовар, транспорт и трансфер оружја за масовно уништење, као и средстава за његово преношење.

Генерална скупштина Уједињених нација је дефинисала (Резолуција А/RES/32/84-В) **оружје за масовно уништење** као експлозивно оружје, оружје са радиоактивним материјалом, смртоносно хемијско и биолошко оружје, као и свако друго оружје, развијено у будућности, које би могло имати карактеристике упоредиве по деструктивном дејству са атомском бомбом или горе поменутих другим оружјем. Оружје за масовно уништење (ОМУ) представља оружје са потенцијалом да:

- у једном тренутку произведе огроман разарајући ефекат, способан да убије милионе цивила, угрози природно окружење и суштински измени живот будућих генерација кроз његове катастрофалне ефекте;
- изазове смрт или озбиљне повреде људи токсичним или отровним хемикалијама;

² Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

- шири организме или токсине који узрокују болести, како би се нанела штета или убили људи, животиње или биљке;
- се испоруче нуклеарни експлозивни уређаји, хемијски, биолошки или токсични агенси у сврху напада или у оружаном сукобу.

Према дефиницији Канцеларије Уједињених нација за разоружање (УНОДА) **биолошко оружје** шири биолошке организме или токсине који узрокују болести како би се нанела штета или убили људи, животиње или биљке. Болести изазване таквим оружјем не ограничавају се националним границама, због чега би могле да се брзо прошире широм света. Последице намерног ослобађања биолошких агенаса или токсина од стране државних или недржавних актера могу бити драматичне. Поред трагичног губитка живота, такви догађаји могу проузроковати несташицу хране, еколошке катастрофе, зарађујуће економске губитке и широко распрострањену болест, страх и неповерење јавности у државу.

Хемијско оружје је врста оружја које се користи у намери да се хемикалијама, њеним токсичним својствима, нанесе намерна смрт или штета. Муниција, уређаји и друга опрема посебно дизајнирани за активирање отровних хемикалија, такође, спада у дефиницију хемијског оружја. Као хемијско оружје дефинишу се бојни отрови, димне материје и запаљива средства. Хемијско оружје делује другачије од конвенционалног оружја или нуклеарног оружја, при чему у први мах нема видљивог деловања (насупротив конвенционалном оружју). Осим убијања или онеспособљавања тровањем људи, стоке и биљака, користи се и за контаминацију (загађивање), задимљавање или осветљење. Према Конвенцији о хемијском оружју, било која токсична хемикалија, без обзира на порекло, сматра се хемијским оружјем, осим у случајевима када се користи у ситуацијама које нису илегалне, тј. које су предвиђене Конвенцијом. Уједињене нације (УН) су класификовале хемијско оружје као оружје велике деструктивне моћи, а производња и чување хемијског оружја је забрањено Конвенцијом.

Радиолошко оружје представља оружје које расипа радиоактивне агенсе, како би нанело повреду или проузроковало контаминацију или штету. Једно од таквих врста оружја је „прљава бомба“, која користи конвенционалну експлозију за распршивање радиоактивних материјала.

Ово би могло обухватити и друге начине ширења радиоактивних материјала, попут загађивања извора хране или воде.

Према дефиницији УНОДА **нуклеарно оружје** је најопасније оружје на свету, које прети да уништи читав град, потенцијално да угрози природно окружење и животе будућих генерација кроз дугорочне катастрофалне ефекте. Опасности од таквог оружја произлазе из самог његовог постојања.

Резолуција Савета безбедности Уједињених нација 1540 једногласно је усвојена 28. априла 2004. године, а тиче се спречавања пролиферације оружја за масовно уништење. Резолуција установљава, у оквиру Поглавља 7 Повеље Уједињених нација, обавезе за све државе чланице да развијају и унапређују одговарајуће законске и регулаторне мере

против пролиферације хемијског, биолошког, радиолошког и нуклеарног оружја и средстава за њихово преношење, нарочито да би се спречило ширење оружја за масовно уништење у правцу недржавних актера.

Такође, Савет безбедности је одлучио да се све државе уздрже од пружања било ког облика подршке недржавним актерима који покушавају да развију, набаве, произведу, поседују, транспортују, пренесе или користе нуклеарно, хемијско или биолошко оружје и њихова средства испоруке, посебно у терористичке сврхе.

МЕЂУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ПРАВНИ ОКВИР

Резолуција Савета безбедности Уједињених нација

Резолуција 1540 Савета безбедности Уједињених нација о спречавању ширења оружја за масовно уништење и средстава за њихово преношење (у даљем тексту: Резолуција 1540 СБ УН) усвојена је једногласно 28. априла 2004. године, као прва резолуција Савета безбедности Уједињених нација, која изричито помиње заједничке напоре за супротстављање претњи међународном миру и безбедности проистекле из ширења ОМУ и средстава за њихово преношење.

Основне обавезе држава чланица Уједињених нација предвиђене Резолуцијом 1540 СБ УН које се односе на спречавање ширења ОМУ и средстава за њихово преношење су следеће:

1) да се уздржавају од пружања било какве подршке недржавним субјектима који покушавају да развију, прибаве, производе, поседују, транспортују, пренесе или користе нуклеарно, хемијско или биолошко оружје и средства за њихово преношење;

2) да усвоје и примењују законе којима се забрањује недржавним субјектима да производе, прибављају, поседују, развијају, пренесе, транспортују, превозе или користе нуклеарно, хемијско или биолошко оружје и средства за њихово преношење, посебно у сврху тероризма;

3) контроле за спречавање ширења ОМУ и средстава за њихово преношење, укључујући успостављање одговарајуће контроле ширења оружја, успостављање адекватне контроле над одговарајућим материјалима која се односи на евидентирање, мере обезбеђења и сигурности, граничну и полицијску контролу, националну контролу над извозом и трансфером.

Након усвајања Резолуције 1540, Савет безбедности Уједињених нација је усвојио Резолуцију 1673, Резолуцију 1810, Резолуцију 1977, Резолуцију 2055 и Резолуцију 2325 којима су прецизиране обавезе држава чланица Уједињених нација на плану спречавања ширења оружја за масовно уништење. Резолуција 1673 СБУН учвршћује обавезе укључивања контроле над финансирањем ширења оружја за масовно уништење. Резолуција 1810 СБУН подстиче државе и међународне, регионалне и субрегионалне

организације да информишу Комитет СБ УН формиран на основу Резолуције 1540 СБ УН (у даљем тексту: Комитет) о областима у којима оне могу да пруже помоћ и да одреде контактне тачке за ту помоћ. Поред тога, Комитет упућује позив државама чланицама да припреме Акциони план који излаже њихове приоритете и планове за примену кључних одредби Резолуције 1540 СБ УН. Резолуција 1977 СБ УН продужава рад Комитета за следећих десет година и значајно учвршћује мере на међународном плану за спречавање пролиферације средстава за масовно Уништење и средстава за њихов пренос.

У Резолуцији 2325, коју је Савет безбедности Уједињених нација усвојио 15. децембра 2016. године, се подвлачи важност наставка напора држава чланица Уједињених нација на континуираној изградњи националних капацитета и јачању законодавства на плану спречавања ширења оружја за масовно уништење.

Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма³. Влада Републике Србије је фебруара 2020. године усвојила Стратегију за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020 - 2024. године и Акциони план. Општи циљ Националне стратегије разрађен је даље кроз посебне циљеве (од 4 општа наводе се два у вези са помињањем ширења оружја за масовно уништење):

1. Смањивати ризике од прања новца, финансирања тероризма **и ширења оружја за масовно уништење** кроз континуирано унапређење стратешког, законодавног и институционалног оквира, координацију и сарадњу свих учесника у систему борбе против прања новца и финансирања тероризма и међународну сарадњу;
2. Спречити уношење у финансијски и нефинансијски систем имовине за коју се сумња да је стечена кривичним делом, која је намењена финансирању тероризма **или ширењу оружја за масовно уништење**, односно унапредити откривање такве имовине уколико је већ у систему;

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Сл. гласник РС“, бр. 113/17, 91/19, 153/20 и 92/23, у даљем тексту: ЗСПНФТ). Законом су прописане радње и мере ради спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма. Обвезници ЗСПНФТ приликом предузимања радњи и мера ради спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма не смеју да забораве на важност предузимања превентивних радњи и мера у препознавању, откривању и спречавању финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Законом о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење („Сл. гласник РС“, бр. 23/15, 113/17 и 41/18) прописане су, у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење, радње и мере за ограничавање располагања имовином означених лица, надлежност

---

³ Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма (видети интернет страницу Управе за спречавање прања новца, секција библиотека)

државних органа за примену тих мера, као и права и обавезе физичких и правних лица у примени одредби овог закона.

Међународни уговори које је Србија ратификовала и међународне иницијативе у којима Србија учествује⁴

Република Србија континуирано испуњава обавезе које произилазе из Резолуције 1540 Савета безбедности Уједињених нација о спречавању ширења оружја за масовно уништење и средстава за њихово преношење (која је потврђена Резолуцијом 2572 из 2021. године).

Такође, Србија је чланица, односно држава потписница свих међународних докумената који се односе на контролу и спречавање пролиферацију ОМУ, и то:

- Уговор о неширењу нуклеарног оружја (NPT - Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons/Non-Proliferation Treaty), ступио је на снагу 1970. године, а Република Србија (СФРЈ) је приступила исте године. До данас је поменутом уговору приступила 191 држава;
- Република Србија је, као наследница бише СФРЈ, држава потписница Споразума о примени гаранција са Међународном агенцијом за атомску енергију, а у вези са NPT (споразум је ступио на снагу 28. децембра 1973. године). Народна скупштина Републике Србије је јула 2018. године ратификовала и Додатни протокол уз Споразум о примени гаранција, који је ступио на снагу 17. септембра 2018. године, а на основу којих је Република Србија у обавези да води евиденцију о нуклеарним материјалима и са њима повезаним активностима, који се користе на територији Републике Србије, као и да осигура њихову примену у мирнодопске сврхе;
- Уговор о забрани експеримената са нуклеарним оружјем у атмосфери, космосу и под водом;
- Уговор о забрани смештаја нуклеарног и другог оружја за масовно уништење на дно мора и океана и у њихово подземље;
- Уговор о свеобухватној забрани нуклеарних проба, са Протоколом (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty – СТВТ), усвојен од стране ГС УН 1996. године, темељ је међународног режима забране нуклеарних проба. Уговору су приступиле 184, а ратификовало га је 167 држава. Уговор још увек није ступио на снагу, јер недостају ратификације девет држава из Анекса 2. Уговора, које имају нуклеарна постројења на својој територији. Република Србија је ратификовала овај Уговор 2004. године, те њени представници учествују у раду Припремног одбора Организације за свеобухватну забрану нуклеарних покуса (PrepCom СТВТО), чије је седиште у Бечу (Аустрија);
- Међународна конвенција о спречавању аката нуклеарног тероризма;
- Резолуција Савета безбедности Уједињених нација 1373;
- Конвенција о физичкој заштити нуклеарних материјала, са амандманима;

---

⁴ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

- Конвенција о нуклеарној сигурности;
- Закон о потврђивању међународне конвенције о сузбијању финансирања тероризма ("Службени лист СРЈ–Међународни уговори", бр. 7/02);
- Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о сузбијању тероризма ("Службени гласник РС - Међународни уговори", бр. 19/09);
- Закон о ратификацији конвенције о пружању помоћи у случају нуклеарних несрећа или радиолошке опасности („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, бр. 4/91);
- Заједничка конвенција о сигурности управљања истрошеним горивом и о сигурности управљања радиоактивним отпадом;
- Бечка конвенција о грађанској одговорности за нуклеарну штету;
- Конвенција о раном обавештавању о нуклеарним несрећама;
- Конвенција о пружању помоћи у случају нуклеарне несреће или радиолошке опасности;
- Заједнички протокол о примени Бечке конвенције и Париске конвенције;
- Конвенција о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја и о његовом уништавању (Chemical Weapons Convention - CWC) ступила је на снагу 1997. године и до сада су јој приступиле 193 државе, док је исту потписао, али није ратификовао Израел. Република Србија је приступила Конвенцији 2000. године. Ступањем на снагу Конвенције, формално је започео рад и међувладине Организације за забрану хемијског оружја (OPCW), са седиштем у Хагу, која представља извршно тело ове Конвенције, а чије деловање је уређено Конвенцијом. У раду ове организације активно учествује и Србија, преко Комисије Републике Србије за спровођење Конвенције о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја и о његовом уништењу;
- Конвенција о забрани биолошког и токсичног оружја (BTWC/Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological/ Biological and Toxin Weapons and on Their Destruction-BTWC) усвојена је 1972. године (ступила на снагу 1975. године) и до сада су јој приступиле 182 државе. Србија (СФРЈ) је приступила Конвенцији 1974. године и од тада редовно доставља годишње извештаје о мерама за јачање поверења (Confidence Building Measures - CBM), у вези са применом Конвенције. Тренутно BTWC има 183 државе чланице, од којих су четири државе потписнице, а 10 држава није потписало конвенцију. Током 2019. године настављена је расправа о институционалном јачању конвенције (MX5) где је видљива подела између Покрета несврстаних земаља (уз подршку Белорусије и Русије), који се залаже за усвајање правно-обавезујућег инструмента за верификацију и САД које се противе изради протокола овакве врсте. Србија је држава потписница и Протокола о забрани употребе у рату загушљивих, отровних или других гасова, као и бактериолошких метода ратовања (Женевски Протокол 1925). Закон о скидању резерве на Протокол усвојен је маја 2009. године;
- Хашки правилник поступања против ширења балистичких пројектила (Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation – HCOC) усвојен је на

међународној конференцији која је одржана 2002. године у Хагу (Холандија). Република Аустрија тада је именована за административни контактни центар за НСОС. Правилник је отворен за чланство свим заинтересованим државама, а данас има 139 потписница. Република Србија је приступила овом уговору у новембру 2002. године, односно одмах након његовог усвајања и редовно доставља годишње извештаје предвиђене уговором;

- Конвенција о забрани или ограничавању употребе одређених типова конвенционалног оружја, са пратећим протоколима (CCW), којој је Србија приступила 12.03.2001. године. Од тада, Србија редовно подноси годишње извештаје у вези са имплементацијом Протокола II, као и Извештај о усклађености домаћег законодавства и праксе са Конвенцијом;
- Уговор о трговини наоружањем Република Србија је ратификовала 2014. године. У члану 23. Уговора – привремена примена, предвиђена је могућност да свака држава приликом потписивања да Изјаву којом се обавезује да ће привремено примењивати чл. 6. и 7. Уговора, до његовог ступања на снагу. Чл. 6. и 7. Уговора се односе на забране и критеријуме, односно процену релевантних чињеница за извоз о којима ће држава извозник водити рачуна пре одобравања дозволе за извоз (Србија је приликом потписивања Уговора дала одговарајућу Изјаву). На Петој конференцији држава страна (CSP5) АТТ одржаној у Женеви, од 26. до 30. августа 2019. године, Србији је понуђено место фасилитатора за Подгрупу за примену члана 11. АТТ (преусмеравање), које је прихватила и од тада успешно председава групом. Општа је оцена да је АТТ релативно брзо достигао велики број држава страна, али да су велики извозници и увозници наоружања и даље ван оквира споразума. Упркос значајним активностима на пољу универзализације, 59 држава још није приступило АТТ, док га је 35 држава потписало, али не и ратификовало. Што се тиче регионалне заступљености, оцењено је да је изузетно критична ситуација у Азији, где је само шест од 48 држава приступило АТТ. У том контексту, државе су позване да допринесу процесу универзализације кроз билатералне контакте са суседним државама.

Република Србија је приступила или учествује у раду следећих међународних иницијатива:

- Република Србија од 2007. године активно учествује у раду Глобалне иницијативе за борбу против нуклеарног тероризма (Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism), чији је основни циљ јачање безбедности цивилних нуклеарних постројења, унапређивање способности откривања нуклеарних и других радиоактивних материјала и супстанци у циљу спречавања недозвољене трговине тим материјалима и супстанцама, унапређивања способности учесница да истражују, одузимају и успоставе сигуран систем контроле над незаконитим поседовањем тих материјала, као и уређаја за њихово коришћење
- Република Србија је 2006. године приступила Иницијативи за безбедност против пролиферације (Proliferation Security Initiative - PSI), чији је циљ стварање

глобалне мреже за координацију инволвираних држава на плану превенције трговине оружја за масовно Уништење

- У иницијативи Европске Уније за формирање ХБРН Центара изврности, значајно је указати да је Република Србија од 2011. године укључена у рад регионалног Центра за регион Југоисточне Европе, Јужног Кавказа, Молдавије и Украјине, чије је седиште у Тбилисију (Грузија). У претходном периоду, реализовано је 11 пројеката у оквиру ове иницијативе, док је један још увек у току. У оквиру ове иницијативе планирано је и усвајање Националног акционог плана за заштиту од хемијских, биолошких, радиолошких и нуклеарних претњи. Израда нацрта је у завршној фази
- Центар за безбедносну сарадњу – RACVIAC је септембра 2015. године, уз подршку САД и Иницијативе за безбедност пролиферације (PSI), у чијим активностима учествује и Србија, отпочео реализацију регионалног пројекта C-WMD Network. Циљ поменутог пројекта је да се пружи подршка за израду националних стратегија за спречавање ширења оружја за масовно уништење. Имајући у виду нове безбедносне изазове, попут мигрантске кризе, тероризма, повратка страних бораца и сл, тема заједничке борбе против ширења оружја за масовно уништење заузима све значајније место у глобалној безбедносној архитектури

Влада Републике Србије је 10. априла 2008. године донела Закључак којим се прихвата Информација о отпочињању преговора о приступању Републике Србије међународним контролним режимима у области извоза наоружања, војне опреме и робе двоструке намене. С тим у вези, покренуте су или завршене процедуре у следећим извозним контролним аранжманима:

- Република Србија је 30. априла 2013. године регулисала свој статус у Групи нуклеарних снабдевача. Србија је опредељена да у свему поштује и спроводи обавезе које проистичу из пуноправног чланства у Групи нуклеарних снабдевача и у том својству предузима активности у правцу што чвршће контроле трговине нуклеарним материјалима и робом двоструке намене
- Процедура регулисања чланства у Васенарском аранжману (WA) је у току. Република Србија поднела захтев и започела процедуру за чланство 2009. године. Коизвестиоци за нашу земљу су САД и Велика Британија. Чланство у WA представља и нашу обавезу у оквиру ЕУ преговарачког поглавља 31. Закон о извозу и увозу робе двоструке намене усвојен је у новембру 2013, а Закон о извозу и увозу наоружања и војне опреме у октобру 2014. Контролне листе робе двоструке намене и војне опреме, које користи Република Србија, редовно се усклађују са контролним листама ЕУ (које у себи садрже иновирани контролне листе овог аранжмана). До сада, препоруке наших коизвестилаца у вези чланства Србије су биле негативне, без обзира што су ови закони у потпуности усклађени са највишим међународним стандардима у овој области, и са ЕУ регулативом
- У марту 2017. године покренута је процедура за регулисање чланства у Аустралијској групи (захтев је разматран на годишњем састанку у Паризу, јуна

2018. године). Одлучено је да се наш захтев разматра након регулисања чланства у Васенарском аранжману

- Република Србија није званично поднела захтев за регулисање статуса у Режиму контроле ракетне технологије (МТРС). Међутим, Државна заједница Србија и Црна Гора је фебруара 2004. године унилатерално прихватила да се придржава документа МТРС „Опрема, софтвер и технологија“, од 30. маја 2003. године и „Упутства за важне трансфере осетљивих пројектила“, од 7. јануара 1993. године
- У плану је подношење захтева за регулисање чланства у Зангер комитету, али тек након што Србија регулише свој статус у Васенарском аранжману и Аустралијској групи

Активности државних органа на националном нивоу

Влада Републике Србије је априла 2012. године усвојила Национални акциони план за примену Резолуције СБ УН 1540 (за период 2012-2016), и тако постала прва држава у Југоисточној Европи и пета држава чланица УН која је усвојила овакав план. Такође, Влада Републике Србије је јануара 2018. године усвојила нови Национални акциони план (за период 2018-2022), а формирана је и Радна група за праћење његовог спровођења, којом председава представник Министарства спољних послова. Поред тога, усвојена је и Стратегија за спречавање ширења оружја за масовно уништење Републике Србије, за период 2021-2025. година.

У циљу спровођења међународних конвенција које регулишу ову област и испуњења обавеза из Резолуције 1540 СБ УН Републике Србија је усвојила и више закона.

Такође, у сврху елиминације недржавних актера као фактора ризика за ширење оружја за масовно уништење, Република Србија претендује да настави са применом ратификованих, односно потврђених конвенција у области борбе против тероризма, као и да успостави адекватан стратешки оквир за деловање надлежних државних органа.

ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ⁵

У циљу спречавања ширења оружја за масовно уништење, као и испуњавања својих међународних обавеза по Резолуцији 1540 СБ УН Влада Републике Србије усвојила је Национални акциони план за спровођење Резолуције 1540 и формирана је радна група за праћење спровођења наведеног плана. План на свеобухватан начин регулише обавезе државних органа на овом пољу у периоду 2018-2022. године.

---

⁵ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

Стратегија за спречавање ширења оружја за масовно уништење дефинише циљеве у борби против ширења оружја за масовно уништење, мере за њихово остваривање, као и мере надзора над спровођењем стратегије.

Глобални циљеви у борби против ширења оружја за масовно уништење подразумевају: а) спречавање да лица, недржавни актери и државе дођу у нелегалан посед оружја за масовно уништење; б) спречавање коришћења оружја за масовно уништење од стране припадника криминалних и терористичких/екстремистичких група и организација, недржавних актера и режима који подржавају тероризам; в) отклањање и умањење последица у случају евентуалне употребе оружја за масовно уништење.

Општи циљ Републике Србије за период 2021-2025. године у борби против ширења оружја за масовно уништење је остваривање активног учешћа и пружање доприноса Републике Србије у спречавању ширења оружја за масовно уништење.

Стратешко опредељење Републике Србије јесте да пружа допринос стабилности и светском миру исказивањем међународне солидарности, активним учешћем у борби против тероризма и ширења оружја за масовно уништење, мултинационалним хуманитарним и мировним операцијама под окриљем УН и ЕУ.

Остваривање општег циља биће реализовано остваривањем следећих посебних циљева:

- Онемогућавање недозвољеног развоја, производње, набавке, промета и употребе оружја за масовно уништење и робе двоструке намене;
- Република Србија не поседује и не планира развој било које врсте оружја за масовно уништење. Ипак, да би се адекватно одговорило на претње ове врсте, неопходно је унапредити национални оквир за контролу и безбедност оружја, материјала и компоненти који могу бити злоупотребљени у ове сврхе. Јачање капацитета институција надлежних за праћење и супротстављање недозвољеном развоју, производњи, набавци, промету и употреби оружја за масовно уништење, такође представља значајан корак у унапређењу могућности супротстављања тим претњама;
- Јачање превенције на националном нивоу и обезбеђивање услова за остваривање највишег могућег нивоа ефикасности у спречавању ширења оружја за масовно уништење.

Превенција подразумева једну од кључних области у спречавању ширења оружја за масовно уништење, будући да је неопходно креирати услове да лица/ентитети/државе не дођу у нелегалан посед ове врсте наоружања. С тим у вези, неопходно је стално предузимати мере и активности усмерене на идентификацију потенцијалних ризика и претњи изазваних оружјем за масовно уништење. У ширем смислу, унапређење целокупног система безбедности Републике Србије је предуслов за успешну реализацију Стратегије.

Поред нормативно-правног оквира којим се спречавају развој, производња, набавка, промет и употреба оружја за масовно уништење, важно је успоставити и механизме

координације којима ће се додатно појачати мере надзора и контроле. Кроз организовање едукације грађана, сарадњу привреде, академске заједнице, цивилног и невладиног сектора неопходно је подићи ниво свести о опасности ширења оружја за масовно уништење.

У циљу ефикасног и благовременог остварења постављених циљева на пољу борбе против ширења оружја за масовно уништење, у периоду 2021-2025. године, планира се спровођење следећих мера:

У наставку се наводе селективне мере сагледано из позиције и значаја за обвезника по ЗСПНФТ не улазећи у мере са аспекта које се тичу техничко – стручне области за подручје оружја за масовно уништење и с тим у вези ангажованости специјализованих институција и надлежних државних органа:

- побољшање координације релевантних институција за сузбијање ширења оружја за масовно уништење кроз јачање политике неширења оружја за масовно уништење и средстава за њихов пренос
- спровођење националних закона и прописа из ове области
- даље усклађивање националног законодавства са стандардима УН и ЕУ (утврђивање националних контролних листи и њихово редовно усклађивање са УН и ЕУ листама)
- анализа и идентификовање потенцијалних ризика и претњи који су у вези са оружјем за масовно уништење (дефинисање радиолошке, нуклеарне, хемијске и биолошке безбедности и сигурности у оквиру националног законодавства, у складу са проценом актуелних безбедносних изазова, ризика и претњи)
- оснаживање капацитета за прикупљање, размену и аналитику обавештајних информација потребних за откривање, идентификовање и праћење ризика узрокованих ОМУ и робе двоструке намене у вези са ОМУ (развој унутрашње контроле радиолошког, нуклеарног, хемијског и биолошког оружја и средстава за њихов пренос с циљем успостављања одговарајућих техничких и административних капацитета, ресурса и регулаторне структуре)
- организовање едукација грађана и правних лица о начинима превенције и последицама до којих може довести ОМУ
- размена знања организовањем стручних и научних скупова у вези са заштитом од ОМУ
- сарадња привреде, академске заједнице, невладиног сектора и упознавање шире заинтересоване јавности у вези са заштитом од ОМУ
- даље јачање капацитета надлежних органа државне управе у циљу унапређења управљања кризама (предузимање превентивних мера за које се оцени да могу да буду корисне на националном нивоу)
- унапређивање механизма за процену ризика (развој и примена научних модела и приступа за анализу података са циљем процене безбедносних ризика и успостављање критеријума за превентивно деловање)
- дефинисање процедура за заштиту становништва од последица изазваних употребом оружја за масовно уништење

- идентификовање и процесуирање починилаца аката повезаних са ширењем оружја за масовно уништење (откривање и процесуирање учинилаца кривичних дела повезаних са недозвољеном пролиферацијом, односно недозвољеним развојем и држањем ОМУ)
- нормирање тела за координацију активности надлежних државних органа у случају појављивања конкретне претње оружјем за масовно уништење
- јачање међународне сарадње у спречавању ширења оружја за масовно уништење (успостављање чвршће сарадње између земаља, првенствено регионалне сарадње)
- приступање новим и даље унапређење имплементације међународних уговора и конвенција чија је Републике Србија потписница
- стварање услова за приступање Републике Србије мултилатералним режимима за контролу стратешких роба
- јачање регионалне безбедносне сарадње фокусиране на отклањање претњи изазваних оружјем за масовно уништење
- имплементација међународних мера ограничавања (рестриктивних мера)
- учешће у активностима међународних организација и иницијатива у области спречавања ширења оружја за масовно уништење (учешће у разним програмима у вези непролиферације као што је Иницијатива за безбедност пролиферације, Глобална иницијатива за борбу против нукларног тероризма и др.)
- унапређење капацитета за делотворну сарадњу и размену обавештајних и оперативних информација на билатералном и мултилатералном нивоу у циљу спречавања ширења ОМУ

Спровођење и контрола мера за спречавање ширења оружја за масовно уништење

У циљу координације активности на остварењу општег циља, Влада Републике Србије је основала Национално координационо тело за борбу против ширења оружја за масовно уништење, које је задужено за праћење имплементације Стратегије.

Национално координационо тело је састављено од представника надлежних министарстава и институција.

Индикатори за праћење спровођења Стратегије за борбу против ширења оружја за масовно уништење за период од 2021. до 2025. године су:

- усклађеност националног законодавства са преузетим међународним обавезама
- доношење подзаконских аката неопходних за примену усвојених закона
- испуњење међународних обавеза у овој области
- одржавање међуресорних састанака на националном нивоу уз присуство представника релевантних институција из Републике Србије у циљу реализације и праћења остварења мера
- оснивање и редовни састанци радних група за реализовање закључака са састанака Националног координационог тела
- извештаји радних група о предузетим активностима и постигнутом напретку

- годишњи извештај о раду Националног координационог тела
- подношење извештаја са састанака Националном координационом телу
- број домаћих и међународних семинара и конференција на којима су присуствовали представници релевантних институција из Републике Србије

НАЦИОНАЛНА ИЗЛОЖЕНОСТ РИЗИЦИМА ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ⁶

Имајући у виду да активно и континуирано праћење активности, за које су постојале индиције да могу бити повезане са ширењем и финансирањем оружја за масовно уништење, није довело до кривичног гоњења за нека од кривичних дела у вези са тим активностима, нити је идентификован типолошки случај који би могао бити представљен кроз ову Процену, узета су у обзир међународна искуства на овом пољу.

С тим у вези за израду Процене коришћене су Типологије ФАТФ о финансирању ширења оружја за масовно уништење од 2008. године, а објављене у смерницама ФАТФ, фебруара 2018. године (FATF Guidance on counter proliferation financing, february 2018), са циљем да се помогне јавном и приватном сектору у разумевању претњи и ситуација у којима клијенти, трансакције и друге активности по рачуну могу да буду укључени у финансирање ширења оружја за масовно уништење што је детаљно представљено и описано у Упутству из 2018. године (процене ризика странке, производа и услуга, географски ризик, и остало) сачињене од стране Управе за спречавање прања новца.

Надлежни државни органи Републике Србије континуирано прате и проверавају индиције и ризике у вези са ширењем оружја за масовно уништење или његовим финансирањем кроз међусобну координисану и континуирану сарадњу.

Провере надлежних институција, узимајући у обзир предистражне поступке, обавештајне податке, анализе извештаја о сумњивим активностима и друге активности које државни органи спроводе, контролу преласка границе, извозно увозних послова и др, а узимајући у обзир потенцијалне ризике од финансирања ширења оружја за масовно уништење нису указале на злоупотребе средстава у сврху ових активности.

Врсте ризика

Високим степеном претње за финансирање ширења оружја за масовно уништење може се сматрати коришћење прикривених лица и компанија које пружају подршку ширењу оружја за масовно уништење и параван ентитета који послују у име лица која се налазе под санкционим режимима Уједињених нација и међународних организација чији је Република Србија члан.

У циљу умањења ове врсте ризика у Републици Србији постоји низ прописа и процедура које имају за циљ препознавање параван ентитета. Доследна примена прописа из области

---

⁶ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

ЗСПНФТ и ЗОРИТ представља један од начина за умањење ризика имајући у виду обавезе обвезника, нарочито у делу примене прописа везаних за поступак идентификације клијента, утврђивање управљачке и власничке структуре, стварног власника и праћење земаља високог ризика.

Ако се гледа са аспекта ризика финансирања ОМУ финансијски систем је, узимајући у обзир тржишно учешће финансијског сектора, производе и услуге, као и бројност клијената, изложенији могућностима злоупотребе.

Укратко се може сажети да ризици, претње и рањивости могу доћи уколико финансијски сектор (поготово банке) имају клијенте (странке) које имају пословне односе са државама које се сматрају високоризичне у погледу производње и ширења ОМУ. Исто се односи и на покушаје држава које имају програме развоја ОМУ да приступе финансијском систему Републике Србије.

Када је у питању **рањивост** она се огледа у томе у којој мери производи и услуге који се нуде у финансијском систему могу бити искоришћене у сврху финансирања ширења ОМУ.

Нерезидентни рачуни, као и нерезидентни клијенти, утврђивање стварних власника (посебно лица страног права) изазивају посебну пажњу и саме непосредне контроле где се и даље уочавају неправилност код утврђивања стварног власника. Изнето се подудара са већином типологија где је углавном сценарио прикривање и познавање стварних власника учесника у финансирању ОМУ, прикривање и мултиплицирање токова новца преко бројних дестинација (оф шор).

Такође није занемарити и све веће присуство дигиталне имовине у пословне сврхе, а следствено томе и у злоупотребама финансирања незаконитих радњи па и финансирању ширења ОМУ. Рањивост сектора дигиталне имовине за финансирање ширења ОМУ и даље се може огледати у реер-to-реер размени/трансакцијама и ОТЦ трговању, које се може обављати и употребом анонимне дигиталне имовине, посебно кроз скривени део интернета (енг. *deep web*), односно најмрачнији део мреже (енг. *dark web*), посредством којег се тргује дрогом, оружјем, размењују забрањени порнографски садржаји и друго.

ОЦЕНА РИЗИКА ДРЖАВЕ ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ⁷

Закључак Процене ризика од финансирања ширења ОМУ јесте давање оцене ризичности кроз критеријуме понуђене у RUSI методологији:

Свеобухватном анализом напред наведених фактора ризика, ризик од финансирања ширења оружја за масовно уништење је оцењен низак ка средњем.

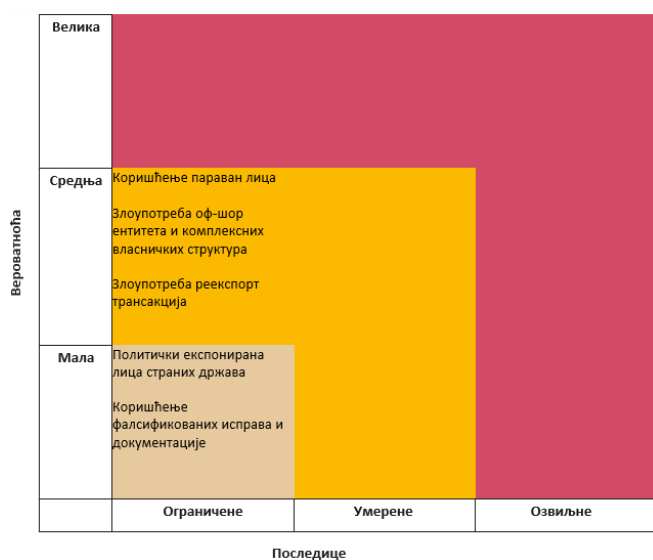
---

⁷ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

Са аспектa сагледавања претњи, географски положај Р. Србије и околност да представља транзитно чвориште између Западне Европе и црноморског региона, као и транзитну руту за кретање миграната из ратом захваћених подручја са Блиског Истока и Азије, те да на територији Р. Србије, као и у појединим земљама у окружењу постоје нуклеарна постројења, јесу фактори који утучу на већу изложеност ризику од финансирања ширења ОМУ.

Виши степен претње носи и трговина са високоризичним земљама, од којих је нарочито значајан ризик који долази од евентуалног преусмеравања те робе. Овај вид представља континуирану претњу и у том смислу додатне провере приликом извозног режима и редовна размена информација јесу активности које се морају наставити, односно у одређеним ситуацијама и интензивирати кроз укључење нових институција, које могу бити потенцијално значајне за разматрање ризика.

Ова процена указује да се претње од финансирања ширења ОМУ могу препознати у индикаторима који се доводе у вези са ризицима од злоупотребе:

- параван лица,
- оф-шор ентитета и комплексних власничких структура,
- политички експонираних лица страних држава,
- реекспорт трансакција,
- фалсификованих исправа и документације и сл.

Слика 1

У складу са наведеним анализе су показале да сектори који се могу идентификовати као ризичнији у односу на друге су банкарски, који носи инхерентни ризик с обзиром на обим и вредност трансакција који обухвата и сектор платних институција којем је дозвољено отварање и вођење рачуна и вршење трансакција међународног карактера. Законски оквир Републике Србије садржи свеобухватна решења, а институције имају јасно дефинисане циљеве и задатке везано за надлежности у области спречавања финансирања ширења оружја за масовно уништење. Законски оквир је свеобухватан у погледу дефинисања ових појава, јасна је улога надзора, праћења и санкционисања учесника у производњи и трговини НВО.

Национална рањивост је процењивана и са аспекта политичке и друштвене рањивости, где се политичка воља за спречавање финансирања ширења ОМУ, манифестује и кроз јасна законска решења и процедуре за издавање дозвола за трговину НВО, сарадњу релевантних институција у домаћим оквирима и редовну размену информација. Опредељење Србије да буде део Европске уније, као и ратификовање конвенција

везаних за пролиферацију јасно говори о опредељењу земље да буде део глобалних напора на минимизирању ових ризика.

Примена ЗОРИТ код обвезника и редован надзор указао је да систем у овом делу није препознао неправилности, односно да су листе означених лица имплементирани код обвезника по ЗПСНФТ и користе се.

На рањивост система утиче недовољно знање код свих актера у приватном делу система, а посебно везано за питања пролиферације и треба радити на постављању и унапређењу како општег знања тако и специфичних знања у вези са овим феноменом.

Узевши у обзир да је анализа ризика финансирања ширења оружја за масовно уништење релативно нова обавеза држава у односу на процене ризика од прања новца и финансирања тероризма, последица тога је да је ниво свести о ризицима од финансирања ширења оружја за масовно уништење међу обвезницима на нижем нивоу у односу на ризике од прања новца и финансирања тероризма.

Такође, потребно је наставити са едикацијом и унапређењем знања код релеватних државних институција идући у сусрет новим трендовима повезаним са пролиферацијом. Међународна искуства су од великог значаја у овом делу. Редовна едукација учесника у систему када је у питању препознавање робе двоструке намене је такође један од фактора од значаја за умањење потенцијалних претњи и за благовремено препознавање ризика.

АНАЛИЗА РИЗИКА ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

Приступ заснован на процени ризика (risk base aproach – RBA) је од суштинског значаја за делотворно спровођење препорука ФАТФ. Процена ризика подразумева да обвезници по ЗСПНФТ разумеју, процењују и идентификују ризике од финансирања ОМУ и да спроводе адекватне мере и политике за ублажавање тих ризика. Овакав приступ омогућава обвезницима да заштите свој пословни интегритет, привреду и стабилност своје државе од финансирања ОМУ. Такође, то им даје на увид које и колике ресурсе треба усмерити у области највиших ризика.

Исто тако и надзорни органи треба да имају исти или сличан приступ како би у оквиру својих надлежности и контрола били у могућности да упореде анализу ризика са субјектом контроле и објективно процене његово поступање по том основу.

Анализа ризика је дефинисана чланом 6. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма:

Обвезник је дужан да изради и редовно ажурира анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: анализа ризика) у складу са овим законом,

смерницама које доноси орган надлежан за вршење надзора над применом овог закона и Проценом ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење⁸.

Анализа ризика мора да буде сразмерна природи и обиму пословања, као и величини обвезника, мора да узме у обзир основне врсте ризика:

1. ризик странке;
2. географски ризик;
3. ризик трансакције;
4. ризик производа и услуге.

И друге врсте ризика које је обвезник идентификовао због специфичности пословања.

Ризик странке (у вези са оружјем за масовно уништење):

Могућа укљученост странке у ланце снабдевања наоружањем и војном опремом (НВО), као и осталим производима, нарочито ако имају карактеристике робе двоструке намене (РДН) који могу указати да се ради о производњи или финансирању оружја за масовно уништење. Исто тако пажњу треба обратити на странке које се баве војно - истраживачком делатношћу, а ризик расте ако постоји повезаност такве странке са високо ризичним државама која производе или тргују ОМУ. Код успостављања сврхе и пословне сарадње пожељно је сазнати што више о комерцијалним активностима странке (шта купује и продаје), који су разлози странке да успоставе са обвезником пословну сарадњу, подаци из завршних рачуна (биланси) и да ли стратегија обраћања широј јавност одступа од сазнања намера пословања при успостављању пословне сарадње или у поступку праћења странке.

С обзиром на материју којом се овај документ бави утврђивање стварног власника странке је од суштинског значаја за обвезнике. Скоро све радње (развој, производња, промет, финансирање) у вези са ОМУ када је реч о санкционисаној роби или државама под санкцијама користи се тактика „прикривања“. То посебно важи за учеснике у трговању (промету и финансирању) где „владају“ параван и фиктивна лица (физичка, правна), тако да је откривање стварних учесника (власника фирми, разних заступника) од изузетног значаја за успостављање пословне сарадње и реалне процене ризика. Сазнања и искуства (студије случајева и типологије) указују да у финансирању ширења ОМУ прилично доминантно учешће имају брокери - трговци који примењују тактике преусмеравања и реекспорта робе НВО и РДН у циљу прикривања порекла робе (ОМУ). Познато је да већина незаконите трговине и осталих трансфера, кршећи ембарго УН на оружје и друге санкција, укључује физичка лица и компаније која легално обављају делатност трговине оружјем (НВО) и робама двоструке намене (РДН).

---

⁸ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

Географски ризик (у вези са оружјем за масовно уништење):

Пратити листу држава које имају стратешке недостатке у систему борбе против прања новца и финансирања тероризма (саопштења ФАТФ)⁹, што указује да могу представљати ризик по међународни финансијски систем, а тиме и погодан тло за ширење и финансирање ОМУ.

Обратити пажњу на географска подручја или државе које се баве производњом и прометом, ширењем и финансирањем ОМУ или материјалима РДН, а поготово из држава које су означене санкцијама или указује порекло из тих држава (високо ризичне државе). Исто тако пажњу обратити на државе које се појављују као могући посредници (реекспорт, претовар и преусмеравање робе) тј. има индицију да су повезане са државама које имају програме пролиферације или које је развијају. Такође, побуђују пажњу државе у пограничним зонама пролиферације или подручјима где се тргује оружјем и опремом (НВО, РДН) или су ратна зона.

Ризик трансакције (у вези са оружјем за масовно уништење):

Токови новца (трансакције) са географски ризичних подручја (офшор) или држава под санкцијама или држава које производе и шире ОМУ – високо ризичне земље.

Отежана идентификација порекла и сврхе трансакција због ангажовања параван и фиктивних фирми.

Сложене и мултиплизоване трансакције преко бројних коресподентских банака (могу бити укључене и квази банке).

Трансакције у које су укључени посредници (брокери, агенти), поред значајне улоге у трговини НВО (наоружање и војна опрема) и РДН (робе двоструке намене).

Финансијски сектор, посебно банкарски, кад је реч о трансферима, а има клијента чија анализа ризика указује на сумње у ширење или финансирање ОМУ, треба обратити пажњу пре реализације трансакције које информације би помогле у процени доношења одлуке у поступању (трансфер, познавање и праћење странке):

- које се све додатне информације могу прикупити у вези робе поред уобичајено постојећих;
- ако се појаве нови артикли прикупити и истражити информације и документацију и упоредити са постојећом;
- да ли роба и трансакција подлеже санкцијама које се примењују за ту робу;
- сваки инструмент плаћања/наплате има своје специфичности у реализацији трансакција и то захтева знање и пажњу, рецимо нагли прелаз са дознаке на акредитиве (коресподентски односи - банка издавалац, банка

⁹ Интернет страница „Управе за спречавање прања новца“

корисника акредитива тип акредитива, презентовање документације за наплату)

Ризик производа и услуга (у вези са оружјем за масовно уништење):

Повећан ризик код испорука робе и услуга поготово ако потичу из земаља које су на режиму санкција или јурисдикција (земаља) вишег ризика за ширење оружја за масовно уништење;

Трансакције разних услуга (заступања, провизије, атести, пројектна документација, пројектно финансирање итд.), те активности осигурања које се повезују са земљама вишег ризика за ширење оружја за масовно наоружање, као и то, да указују да се ради о пословима ширења и финансирања оружја за масовно уништење;

Испоруке осетљивих производа (робе), нарочито оних које могу имати карактеристике робе двоструке намене¹⁰ (мирнодопско – војну), и нарочито осетљивих за могућу производњу оружја за масовно уништење;

Обвезници приликом израде анализе ризика у складу са ЗСПНФТ треба да обрате пажњу на горе наведене ризике и у складу са истим законом предузму одговарајуће радње и мере познавања и праћења странке.

Анализа ризика и индикатори за појачане радње и мере

- да ли странка обавља пословање (трговину) са државама извозницима - увозницима које су именоване у извештају панела УН које се односе на кршење санкција;
- да ли се држава извоза за увозника странку налази у непосредној близини ратних дејстава или подлеже мултилатералном ембаргу;
- странка сарађује са партнерима из држава за које се сумња да тајно развијају програме ОМУ иако званично то негирају или постоје сазнања да роба потиче из тих држава;
- странка није регистрована за промет НВО и РДН, а анализе ризика и расположива документација указује да странка тргује осетљивом комерцијалном робом за коју се сумња да може служити за развој ОМУ;
- уочава се и препознаје појава посредника (брокера) у послу, а који се доводи у везу или постоји сумња да тргује оружјем и осетљивом робом (за ОМУ) и склон је кршењу ембарга на оружје и санкционим лицима са листе УН;
- неке чињенице указују на честе реекспорте и преусмеравања робе;

¹⁰ Видети: „Годишњи извештаји о реализацији извоза, увоза, пружање брокерских услуга и техничке помоћи у области робе двоструке намене“: интернет страница: Министарство унутрашње и спољне трговине (<http://must.gov.rs>)

- офшор трансакције и компаније увоза или извоза;
- учестала промена пословних партнера (компанија) са сумњом да су више параван (фронт) компаније;
- сумњива власничка структура саме странке и пословних партнера.

Надлежни надзорни органи по ЗСПНФТ су израдили засебне смернице као специфичне и обавезујуће у примени процене ризика и анализе ризика, тако да сваки обвезник сходно својој природи посла примењује и прилагођава упутства из смерница у изради анализе ризика.

Анализа ризика садржи:

1. анализу ризика у односу на целокупно пословање обвезника;
2. анализу ризика за сваку групу или врсту странке, односно пословног односа, односно услуге које обвезник пружа у оквиру своје делатности, односно трансакције.

Обвезник је дужан да анализу ризика достави Управи за спречавање прања новца и органима надлежним за вршење надзора над применом закона, на њихов захтев, у року од три дана испостављања тог захтева, осим ако орган надлежан за вршење надзора не одреди дужи рок.

На основу анализе ризика обвезник сврстава странку у једну од следећих категорија ризика:

1. ниског ризика од прања новца и финансирања тероризма;
2. средњег ризика од прања новца и финансирања тероризма;
3. високог ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Обвезник интерним актима може, поред наведених, предвидети и додатне категорије ризика, и одредити адекватне радње и мере из овог закона за те категорије ризика.

Правилником о методологији за извршавање послова у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Сл. гласник РС“ број 80/20) уређени су начин и разлози на основу којих обвезник сврстава странку, пословни однос, услугу коју пружа у оквиру своје делатности или трансакцију у категорију ниског ризика од прања новца и финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Даље, кад је реч о адекватној анализи ризика треба обатити пажњу на чланове 34. и 35. закона који битно утичу на анализу ризика.

Посебни облици радњи и мера познавања и праћења странке

У члану 34. се наводи да поред општих радњи и мера познавања и праћења странке које се врше у складу са одредбама члана 7. став 1. овог закона, у случајевима прописаним овим законом предузимају се и посебни облици мера познавања и праћења странке, и то:

1. појачане радње и мере;
2. поједностављене радње и мере.

У случају појачаних радњи и мера познавања и праћења странке (члан 35. закона) поред радњи и мера из члана 7. став 1. закона у последњем ставу члана се наводи: обвезник је дужан да изврши појачане радње и мере познавања и праћења странке у случајевима када, у складу са одредбама члана 6. овог закона (анализа ризика), процени да због природе пословног односа, облика и начина вршења трансакције, пословног профила странке, односно других околности повезаних са странком постоји или би могао постојати висок степен ризика за праће новца, финансирање тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење. Обвезник је дужан да својим интерним актом које ће појачане радње и мере, и у ком обиму, примењивати у сваком конкретном случају.

Кад је реч о поједностављеним радњама и мерама у вези са чланом 6. (анализа ризика) општим одредбама у члану 42. закона обвезник може да их примени за лице којем је на основу члана 6. став 5. овог закона утврђено да постоји низак степен ризика од праћа новца, финансирања тероризма и ширења оружја за масовно уништење, те у складу са чланом 6. закона, ако обвезник процени да због природе пословног односа, облика и начина вршења трансакције, пословног профила странке, односно других околности повезаних са странком постоји незнатан или низак степен ризика за праће новца, финансирање тероризма и ширења оружја за масовно уништење.

Адекватан ниво праћења странке – учесталост праћења странке

Сходно анализи ризика и познавања странке ниво ажурирања праћења странке сходно прописаним смерницама за обвезнике је најмање:

1. низак ниво ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење - једном у две године;
2. средњи ниво ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење - једном у години;
3. висок ниво ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење - два пута годишње;

На обвезнику остаје да реално процени адекватност ажурног праћења странке с обзиром на новонастале околности пословне сарадње са странком, тако да је за висок степен ризика могуће учесталије ажурирање праћење странке (квартално, месечно, процена) у зависности од насталих околности и претњи по могуће финансирање ширења ОМУ.

Корисно је истаћи да је Национална процена ризика указала да се знања код обвезника морају унапредити и да приватни сектор мора ићи ажурно у корак с временом и константно унапређивати своја знања када је у питању финансирање ширења оружја за масовно уништење.

Гледајући из перспективе обвезника, а у вези са анализом ризика и проценом степена ризика наводи се констатација из документа „Процене ризика од финансирања оружја за масовно уништење“:

Свест приватног сектора о ризицима од финансирања ширења оружја за масовно уништење¹¹

У циљу израде процене ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење анализирани су одговори обвезника на Упитник за процену ризика од ширења оружја за масовно уништење. Циљ процене ризика јесте приказ објективног стања у држави и у овом смислу био је укључен и приватни сектор (обвезници из финансијског и нефинансијског сектора), са намером да се стекне реална слика пре свега из угла посматрања у финансијском и нефинансијском делу система о финансирању ширења оружја за масовно уништење са једне стране, те примени прописа и степену знања.

Закључак на достављене одговоре из Упитника који се односи на:

Ризик у вези са странком:

1. Обвезници претражују санкционе листе;
2. Финансијски сектор (банке) претражује све листе и најчешће имају приступ комерцијалним базама података;
3. Нефинансијски сектор већином претражује домаћу листу означених лица и консолидоване листе СБУН путем софтвера који се налази на интернет презентацији УСПН – Претраживач означених лица.

Примена циљаних финансијских санкција у складу са ЗОРИТ:

1. Обвезници из финансијског и нефинансијски сектора познају поступак у циљу спречавања финансирања тероризма и ширења оружја за масовно уништење;
2. Обвезници истичу када постоји поклапање странке са физичким или правним лицем на некој од санкционих листа одмах ће применити циљане финансијске санкције и замрзнути средства и имовину странке и обавестити надлежне органе;
3. Већина обвезника из финансијског и нефинансијског сектора врши претрагу странка на основу пребивалишта или пословног настањења у држави која се налази у режиму санкција СБУН. Финансијски сектор претражује и друге земље које се налазе на листи ФАТФ-а које не примењују или недовољно примењују међународне стандарде у области прања новца и финансирања тероризма.

Ризик у вези са робом:

1. Финансијски сектор (обвезници - већином банке) се изјаснио да прати трансакције у вези са робом двоструке намене, трансакције међународног платног промета које долазе са оф-шор дестинација и из земаља које су на режиму санкција или јурисдикција (земаља) вишег ризика за ширење оружја за масовно уништење, као и трансакције разних услуга (заступања, провизије, пројектна документација, пројектно финансирање итд.) које се повезују са земљама вишег ризика за ширење оружја за масовно уништење;

---

¹¹ Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“

2. Поједини обвезници из нефинансијског сектора потврђују трансакције у вези са робом двоструке намене из високоризичних земаља са аспекта ширења оружја за масовно уништење.

3. Обвезници финансијског сектора (већином банке) познају прописе који регулишу извоз и увоз робе двоструке намене и да примењују појачане радње и мере за високо ризичне трансакције и учеснике у трансакцијама.

Ризик у вези са активношћу (услуге) у пословању:

1. Електронски трансфер средстава изложен је ризику од финансирања оружја за масовно уништење (ОМУ);
2. Услуге финансирања трговине.

Гране привреде изложене финансирању ОМУ:

Најизложенији финансирању ширења оружја за масовно уништење су хемијска индустрија и одбрамбени и ваздухопловни сектор.

Ризик у вези са усклађеношћу:

Обвезници (финансијски и нефинансијски сектор) **нема посебне стратегије и развијене процедуре** које се искључиво односе на управљање ризиком од финансирања ширења оружја за масовно уништење, већ да су наведене процедуре саставни део процедура у области спречавања прања новца и финансирања тероризма. Најчешће се врше провере означених лица приликом вршења радњи и мера познавања и праћења странке (CDD) док анализу ризика од ширења оружја за масовно уништење врше у оквиру анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Организовање обука на теме међународних мера у вези са финансирањем ОМУ:

Запослени у финансијском и нефинансијском сектору организују обуке у наведеној области посебно имајући у виду да је редовно образовање, оспособљавање и усавршавање у области ширења оружја за масовно уништење законска обавеза обвезника у складу са чланом 53. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

На основу анализе одговора сектора уочава се да приватни сектор примењује санкционе листе, док везано за финансирање ширења ОМУ потребно је унапредити степен знања у свим секторима. Финансијски део система због свог положаја, а пре свега припадностима групацијама, указује на већи степен знања, у односу на нефинансијски део система.

Истиче се да је потребно радити на плану континуираних обука, а нарочито имајући у виду последице ових појава.

КОНТРОЛА НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ И РОБА ДВОСТРУКЕ НАМЕНЕ

Развијен систем контроле извоза наоружања и војне опреме, као и робе двоструке намене, дефинисан у свим својим фазама законима и пратећим прописима у овој области представља важан део процеса приступања Републике Србије ЕУ. Заједничка позиција ЕУ, којом се прописују критеријуми приликом одлучивања о издавању дозвола за извоз наоружања, војне опреме и робе двоструке намене (Common position 944/2008), уграђена је у потпуности у наше законодавство у овој области. Поред тога, Национална контролна листа наоружања и војне опреме као и национална контролна листа робе двоструке намене се редовно, на годишњем нивоу, усаглашавају са релевантним ЕУ листама (EU Military List и EU Dual Use Items List). Тиме се обезбеђује да иста роба која је предмет контроле у државама чланицама ЕУ буде предмет издавања дозвола и у Републици Србији.

У области спољне трговине контролисаном робом, национално законодавство које се примењује чине:

1. Закон о извозу и увозу наоружања и војне опреме¹²;
2. Закон о извозу и увозу робе двоструке намене¹³

Не улазећи ближе у законску регулативу у области спољне трговине контролисаном робом, подзаконским актима донети су следећи битни прописи гледајући са аспекта радњи и мера које предузимају обвезници по ЗСПНФТ:

- 1) Одлука о утврђивању Националне контролне листе наоружања и војне опреме (усклађена са листом ЕУ)¹⁴;
- 2) Одлука о утврђивању Националне контролне листе робе двоструке намене (усклађена са Листом роба и технологија двоструке намене Европске уније)¹⁵;
- 3) Правилник о начину вођења Регистра лица овлашћених за обављање послова извоза и увоза наоружања и војне опреме, брокерских услуга и техничке помоћи¹⁶;

Однос обвезника према материји препознавања робе двоструке намене (РДН)

Обвезници се могу суочити са проблематиком финансирања ОМУ било из пословних разлога или због законских обавеза применом ЗСПНФТ. Непознавање и препознавање

¹² „Службени гласник Републике Србије“, бр. 107/14

¹³ „Службени гласник Републике Србије“, бр. 95/13, 77/19

¹⁴ „Службени гласник Републике Србије“, бр. 102/14

¹⁵ „Службени гласник Републике Србије“, бр. 28/14

¹⁶ „Службени гласник Републике Србије“, бр. 96/14

робе двоструке намене (РДН) може имати далекосежне последице по националну и безбедност у глобалном смислу.

Не занемарујући област и материју у вези са наоружањем и војном опремом (НВО) која се тиче ОМУ, ипак један од најтежих аспеката идентификације финансирања ширења ОМУ, је то што су многе робе и материјали често индустријско - комерцијалне намене, те ако нису јасно идентификовани као предмет неке врсте контроле (дозволе), могу бити предмет злоупотребе у ширењу ОМУ. То изгледа понекад безазлено за оне који су укључени у ланце снабдевања, али за обвезнике из ЗСПНФТ који могу доћи до додир са робом двоструке намене (РДН) то може изазвати проблем услед евентуалних пропуста због непрепознавања.

Препознавање и познавање РДН у циљу спречавања финансирања оружја за масовно уништење (ОМУ):

Дефиниција робе двоструке намене (РДН)

„То су робе (предмети) двоструке употребе (намене) које имају легитимну цивилну или комерцијалну крајњу употребу, али које се такође могу користити у војне сврхе или сврхе оружја за масовно уништење“.

Извор информација и података о роби двоструке намене (РДН)

„Министарство унутрашње и спољне трговине“¹⁷

Надлежно одељење:

„Одељење за међународне споразуме и спољну трговину контролисаном робом“

У Министарству унутрашње и спољне трговине у оквиру „Одељења за међународне споразуме и спољну трговину контролисаном робом“, обављају се послови који се односе на преговарање и закључивање међународних споразума, као и унапређења Система извозне и увозне контроле у области наоружања, војне опреме, робе двоструке намене.

У циљу што ефикасније превенције и борбе против финансирања ширења оружја за масовно уништење и успостављања добре праксе препознавања РДН у наставку наводимо изворе података, те путању, односно начин претраживања података о РДН.

Извори и битни подаци:

---

¹⁷ Интернет страница: Министарство унутрашње и спољне трговине (<http://must.gov.rs>)

1. Списак лица регистрованих за обављање спољне трговине наоружањем и војне опреме
2. Годишњи извештаји НВО
3. Национална контролна листа робе двоструке намене (РДН)

Списак регистрованих лица

Пун назив документа: „Списак лица регистрованих за обављање спољне трговине наоружањем и војне опреме“, приказан у табеларном облику: даје се преглед регистрованих лица са основним подацима: пословно име, седиште и матични број. Корист за обвезнике је могућност да провере да ли имају странке (клијенте) који имају у пословању РДН (сазнање преко фактуре, уговори, робне листе итд.), а да нису наведени на списку регистрованих лица у поменутој табели за обављање спољне трговине наоружањем и војном опремом.

Годишњи извештаји НВО (наоружање и војна опрема):

Подаци који могу бити корисни за обвезнике

Тачан наслов извештаја гласи: „Годишњи извештај о реализацији извоза, увоза, пружања брокерских услуга и техничке помоћи у области робе двоструке намене“.

Извештај садржи:

- Број издатих извозних дозвола;
- Реализација извозне и увозне робе (наводе се робе, материјали, разна опрема, нуклеарни материјали итд.).

Национална контролна листа робе двоструке намене (РДН)

На листи, робе двоструке намене су подељене су у 10 категорија:

- 0 - Нуклеарни материјали, постројења и опрема
- 1 - Специјални материјали и опрема која се односи на њих
- 2 - Обрада материјала
- 3 - Електроника
- 4 - Рачунари
- 5 - Телекомуникација и информационо обезбеђење
- 6 - Сензори и ласери
- 7 - Навигација и авионска електроника
- 8 - Поморство
- 9 - Ваздушни и свемирски простор и погонски системи

Навођењем категорија жели се указати на широк опсег роба обухваћене листом. У оквиру сваке категорије мноштво роба је обухваћено и кодирано предвиђеним

стандардом. Обвезници по ЗСПНФТ уколико у поступку својих радњи и мера наиђу на случајеве РДН и имају дилему или сумњу препознавања РДН, у том случају имају начин провере и утврђивања „степен ризика“ од финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Путања доласка до података о роби двоструке намене (РДН)

Кораци и поступања:

1. Улаз на интернет страницу Министарства унутрашње и спољне трговине <http://must.gov.rs>

2. Избор: Претрага; – у предвиђен простор укуцати реч „RDN“ (латиница, мала, велика слова) и добије се понуђени резултат под називом „Извозна контрола/НВО и РДН“ (<http://must.gov.rs/tekst/383/izvozna-kontrolanvo-i-rdn.php>)

3. Из добијеног резултата претраге, вертикалним кретњем на доле долази се до ОБРАСЦИ И ДОКУМЕНТА, даља претрага води до РЕГИСТРОВАНА ЛИЦА (у оквиру тог дела налази се табела „Списак лица регистрованих за обављање спољне трговине наоружањем и војном опремом у ПДФ формату).
Даље у наставку долази се до дела ПРЕГЛЕД РЕАЛИЗАЦИЈЕ где су приказани „Годишњи извештаји НВО “ у ПДФ формату.

Даљим вертикалним прегледом на доле долази се до дела под називом ПРАВНИ ОСНОВ где је приказана „Национална контролна листа робе двоструке намене“ у ПДФ формату.

ИНДИКАТОРИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ, ФИНАНСИЈСКЕ МЕРЕ, И НА КОЈЕ ПОТЕШКОЋЕ МОГУ ОБВЕЗНИЦИ НАИЋИ У ВЕЗИ СА ИДЕНТИФИКАЦИЈОМ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

Индикатори потенцијалног кршења, неспровођења или избегавања финансирања оружја за масовно уништење¹⁸

Пратећи хронологију стварања и развијања индикатора у борби против финансирања ширења ОМУ, у наставку се наводи листа индикатора ФАТФ из „Смерница за процену и умањење ризика од ширења финансирања пролиферације“, јуни 2021. године. Стечена

¹⁸ Извор: „Смернице за процену и умањење ризика од ширења финансирања оружја за масовно уништење (пролиферације)“ (ФАТФ, „Guidance on Proliferation Financing Risk Assessment and Mitigation“, june 2021).

практична искуства, нова сазнања, регулатива и превенција доприносе унапређењу боље процене ризика од ширења ОМУ у приватном и државном сектору. Свакако да као полазиште у процени ризика, индикатори сачињени на што „реалнијој основи“ и практично примењиви, могу бити користан водич и инструмент процене ризика.

Индикатор ризика показује или сугерише вероватноћу појаве необичне или сумњиве активности. Постојање једног самосталног индикатора у вези са клијентом или трансакцијом не може само по себи да оправда сумњу у финансирање ширења ОМУ, нити ће један индикатор нужно пружити јасну индикацију такве активности, али би могао да подстакне даље праћење и испитивање, према потреби. Слично томе, појава неколико индикатора (посебно из више категорија) такође може захтевати пажљивије испитивање. Да ли један или више индикатора сугерише да се ради о финансирању пролиферације такође зависи од пословних линија, производа или услуга које институција нуди, како комуницира са својим купцима и на кадровске и технолошке ресурсе установе.

Доле наведени индикатори су релевантни и за јавни и за приватни сектор. Што се тиче последњег, индикатори су релевантни за финансијске институције, одређена нефинансијска предузећа и професије и пружаоце услуга виртуелне имовине, без обзира да ли су у питању мала и средња предузећа или велики конгломерати. У приватном сектору, ови индикатори су намењени да их користи особље одговорно за усклађеност, скрининг и праћење трансакција, истражне анализе, укључивање клијената и управљање односима и друге области које раде на спречавању финансијског криминала.

У коришћењу ових индикатора, субјекти у приватном сектору такође треба да узму у обзир целокупни профил клијента, укључујући информације добијене од клијента током процеса дужне пажње, методе финансирања трговине укључене у трансакције и друге релевантне контекстуалне факторе ризика. Неки од ових индикатора ризика не одговарају нужно кршењу, неспровођењу или избегавању циљаних финансијских санкција, па стога нису обавезни, али би могли бити од помоћи приватном сектору у разумевању ширих ризика.

Индикатори ризика профила клијента (странке)

- Приликом успостављања пословне сарадње клијент даје нејасне или непотпуне информације о својим пословним активностима. Клијент нерадо даје додатне информације о својим активностима на захтев;
- У наставку поступка познавања и праћења странке, клијент, нарочито трговинска фирма, њени власници или највише руководство, појављују се на листама означених лица или у негативним медијским наводима, нпр. у контексту претходних случајева прања новца, превара, других криминалних активности, или у контексту актуелних или ранијих истрага или пресуда, укључујући стављање на листу лица којима није издата дозвола за извоз (енгл. *denied persons list* - *DPL*);

- Купац је особа повезана са државом која се доводи у везу са ширењем ОМУ или преусмеравањем, на пример, путем пословних или трговинских односа. Ове информације се могу добити на основу националне процене ризика или од надлежних државних органа за борбу против ширења финансирања пролиферације;
- Купац је лице које послује са робом двоструке намене или робом која подлеже контроли извоза, робом или сложеном опремом за коју нема техничко знање или која није у складу са наведеном делатношћу купца;
- Клијент учествује у сложеним трговинским пословима који укључују бројне треће стране - посреднике у пословима који нису у складу са пословним профилем који је клијент навео при успостављању пословне сарадње;
- Клијент или његов пословни партнер, декларисан као трговинска фирма, врши трансакције на основу којих се стиче утисак да ова правна лица поступају као пружаоци услуге преноса новца или да се рачуни користе у сврхе брзог протока средстава. Преко ових рачуна уочава се брзо кретање средстава у великим износима и ниски салдо без јасних пословних разлога. У неким случајевима, иницијатори оваквих активности могу бити повезани са програмом пролиферације који спонзорише држава, на пример, фиктивне компаније које послују у близини држава за које се страхује са су умешане у ширење пролиферације или преусмеравање средстава док су примаоци трансферисаних средстава повезани са произвођачима или отпремницима робе који подлежу контроли извоза;
- Клијент повезан са универзитетом или истраживачком институцијом укључен је у трговину робом двоструке намене или робом која подлеже контроли извоза.

Индикатори ризика рачуна и активности

- Налогодавац или корисник трансакције је физичко или правно лице које је резидент или има пребивалиште у земљи која се доводи у везу са ширењем пролиферације или преусмеравањем робе;
- Власници рачуна врше трансакције које укључују производе контролисане у оквиру режима двоструке намене или контроле извоза или су власници рачуна претходно прекршили обавезе из режима производа двоструке намене или контроле извоза;
- Рачуни или трансакције доводе се у везу са компанијама чија је власничка структура нејасна, са фантомским и фиктивним компанијама. Државни органи или приватни сектор могу идентификовати више индикатора током процене ризика, као што су дуги периоди мировања рачуна праћени налетом активности;
- Утврђена веза између представника компанија које међусобно тргују, на пример, исти власник или исто руководство, исте физичке адресе, ИП адресе или бројеви телефона, или су активности тих компанија координиране;
- Власник рачуна врши финансијску трансакцију на заобилазни начин;

- Активност на рачуну или трансакције у којима налогодавац или корисник укључених финансијских институција има пребивалиште у земљи у којој се на недовољан и/или неадекватан начин имплементирају релевантне резолуције СБУН и стандарди ФАТФ, или где је слаб режим контроле извоза (што је такође од значаја за кореспондентске банкарске услуге);
- Клијент производне или трговачке фирме жели да врши готовинско плаћање за индустријске производе или да користи готовину у трговинским трансакцијама генерално. Финансијске институције уочавају те трансакције као изненадни прилив готовинских депозита на рачуне субјекта, праћен подизањем готовине;
- Трансакције се врше на основу аранжмана у главној књизи пословања, који отклањају потребу за учесталим међународним финансијским трансакцијама. Аранжмане у главној књизи праве повезане компаније, које евидентирају међусобне трансакције. Компаније повремено врше трансфере како би се салдирани рачуни;
- Клијент користи лични рачун за куповину индустријских производа који су под контролом извоза или који одударују од пословних активности или делатности.

Индикатори ризика финансирања трговине

- Пре одобрења рачуна, клијент захтева акредитив (letter of credit L/C) за трговинску трансакцију за отпрему робе двоструке намене или робе која подлеже контроли извоза;
- Недостатак потпуних информација или недоследности у трговинским документима и финансијским токовима, као што су имена, компаније, адресе, крајње одредиште, итд.
- Трансакције обухватају инструкције или детаље о плаћању од стране или према странама које нису идентификоване на оригиналном акредитиву или другој документацији.

Додатни извори података о индикаторима

Поред горе наведене „унапређене листе“, с обзиром на проток времена и стечена искуства треба поменути и Индикаторе за потенцијално препознавање финансирања ширења оружја за масовно уништење¹⁹.

Исто тако пожељно је користити листу „ФАТФ листа индикатора, анекс А: ситуације које указују на могуће активности финансирања ширења оружја за масовно уништење“²⁰. Поменута листа ФАТФ заснива се на документу Типологије ФАТФ о финансирању ширења оружја за масовно уништење од 2008. године, а објављене у

¹⁹ Извор: интернет страница Управе за спречавање прања новца: Упутство за примену одредаба Закона о огрличавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и оружја за масовно уништење које се односе на спречавање финансирања ширења оружја за масовно уништење (2018).

²⁰ Извор: „Смернице за процену и умањење ризика од ширења финансирања оружја за масовно уништење (пролиферације)“ („Guidance on Proliferation Financing Risk Assessment and Mitigation“, june 2021).

смерницама ФАТФ, фебруара 2018. године (FATF Guidance on counter proliferation financing, 2018) и представља основу која треба да помогне јавном и приватном сектору у разумевању претњи и ситуација у којима клијенти, трансакције и друге активности по рачуну могу да буду укључени у финансирање ширења ОМУ.

Финансијске мере и на које потешкоће могу обвезници наићи у вези са идентификацијом у циљу спречавања финансирања ширења оружја за масовно уништење:

Финансијске мере које би требало предузимати у смислу ефективне превенције и борбе, темеље се на спознаји да ширење ОМУ подлеже и производно - трговинском процесу, има контролни поступак, што за последицу има низ пратећих докумената, а посебно битна су трговинска документа која служе као основ за финансијске трансакције на основу којих се врши плаћање технологије, робе, компјутерских услуга и услуга пружања стручних експертиза. То подразумева да финансијске институције (пре свега банке) извршавају налоге плаћања за настале пословне активности, те из тог разлога требало би да имају на уму „посебну пажњу“ за странке које би могле бити умешане у активности ширења ОМУ. Не треба занемарити ни остала релевантна документа на основу којих се могу одобравати и спроводити пројектна финансирања, кредитни аранжмани, осигурања и остале правно – финансијске радње.

Потешкоће у идентификацији финансирања ширења оружја за масовно уништење са којима се могу сусрести обвезници:

1. Може се десити да странка финансијске институције (обично банке) има растући тренд купопродаје извесне робе (опрема, материјали) који је у супротности са производно – пословном политиком, а поготово дилема настаје ако се ради о робама двоструке намене која се може користити у мирнодопске и војне сврхе. По обичају такве робе се тешко идентификују, захтевају стручна знања и обично се описују у трговинским документима на уобичајен начин – једнозначно, а има вишеструку намену (рецимо, „пумпа“, „нитроглицерин“).

2. Мрежа трговања је обично сложено структурирана, јер се ради о осетљивој - проблематичној роби при чему се прикривају трагови извора робе, фалсификује документација, стварних учесника у послу. Исто тако и финансијски ток који прати пословање има задатак да прикрије стварне налогодавце и кориснике новчаних средстава преко доминације параван и фиктивних фирми за које се тешко утврђује стварни власник.

3. Могуће је сусрести се са потпуно легалним изворима новчаних средстава којима се врши плаћање ОМУ, али зато је могућ замршен ланац посредовања отпреме робе до крајње „спорних и непознатих“ учесника у послу (добављач и купац-корисник).

4. Постоји реална ситуација да потпуно „чисте“ фирме и физичка лица буду комплетно ангажована у пословима са ОМУ, што се обично компензује високим провизијама, а све то може довести до отежане идентификације стварне сврхе и намене посла, као и учесника у послу.

ЛИСТА ОЗНАЧЕНИХ ЛИЦА, ОЗНАЧЕНО ЛИЦЕ, ПОСТУПАК ОЗНАЧАВАЊА ЛИЦА

Савет безбедности УН-а је донео низ резолуција којима се прописује примена мера против терориста, терористичких организација и њихових финансијера. Једна од мера односи се на спречавање коришћења имовине и средстава наведених лица и организација, а државе су у обавези да донесу прописе којима се регулише ограничавање располагања имовином и средствима који се налазе на територији тих држава. Резолуција 1373 (из 2001. године) позива све државе чланице да делују на спречавању и сузбијању финансирања терористичких аката. УН су у складу са резолуцијама 1267 (1999), 1989 (2011), 2253 (2015) и 1988 (2011), објавиле и имена појединаца и организација које су подвргнуте финансијским санкцијама УН-а због повезаности са Ал Каидом, ИД-ом или Талибанима. На основу одредаба Главе VII Повеље УН-а, државе чланице УН-а су у обавези да предузимају мере на спровођењу резолуција које у оквиру својих овлашћења доноси.

У складу са наведеним, Р. Србија је донела Закон о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење, којим се регулише означавање лица и поступак ограничавања располагања њиховом имовином.

Означено лице

„Означено лице“ је физичко или правно лице, као и група или удружење, које је означено и стављено на листу терориста, терористичких организација или финансијера терориста на основу:

1. одговарајућих резолуција Савета безбедности Уједињених нација или аката међународних организација чији је Р. Србија члан;
2. предлога надлежних државних органа или
3. образложеног захтева стране државе.

Поступак означавања лица

Листе СБ УН-а се примењују по аутоматизму и није потребно њихово имплементирање прописом донетим од стране Владе.

Поступак за означавање лица се може заснивати по два различита основа:

1. означавање лица од стране Владе Р. Србије на предлог надлежних државних органа, по основу оправданог уверења да је лице терориста, да финансира тероризам, да је укључено у активности или помагање терористичке групе или вршење терористичког акта. Оправдано уверење је правни стандард, који је употпуности одвојен од кривичних стандарда, а који се уводи као критеријум на који Влада мора да се ослања приликом доношења решења о означавању лица. Оправдано уверење се формира на основу информација о одређеном лицу које Влади достављају надлежни државни органи (Министарство надлежно за унутрашње послове, надлежно тужилаштво, орган надлежан за безбедносне и обавештајне послове или финансијскообавештајна служба).

2. означавање лица на образложен захтев друге државе, који своје утемељење налази у Резолуцији 1373 СБ УН-а, која налаже државама да на захтев друге државе морају озбиљно размотрити и, уколико постоји оправдано уверење, донети решење о стављању на листу означених лица.

Ажурирање листе и претрага означених лица

У складу са Законом, Управа без одлагања о свакој промени на листи означених лица СБ УН-а, на својој интернет презентацији, обавештава лица која су дужна да примењују радње и мере за спречавање финансирања тероризма. На интернет презентацији Управе такође постоји и претраживач листе означених лица СБ УН-а (<http://www.unsearch.apml.gov.rs/>). Претраживач омогућава свим заинтересованим физичким и правним лицима да брзо и једноставно провере да ли имају контакте, односно пословну сарадњу са поменутом категоријом лица, у циљу благовремене примене мера и радњи прописаних Законом.

Развијањем оваквог информатичког алата омогућено је директно претраживање листа означених лица Савета безбедности УН које се односе на Резолуцију 1267 (1999), 1989(2011) и 2253 (2015) у вези са ИСИЛ-ом, Ал-Каидом и повезаним физичким лицима, групама лица, привредним и другим субјектима, Резолуцију 1718 (2006) и резолуцијама наследницама у вези са ДНР Корејом, као и Резолуцију 1988 (2011) увези са Талибанима и повезаним физичким лицима, групама лица, привредним и другим субјектима.

Сам претраживач је конципиран на начин да сва заинтересована физичка и правна лица могу уношењем бар једног податка који поседују да провере да ли имају контакте са означеним лицем. Истовремено, лице које врши претрагу мора да изабере којој групи корисника припада (банке, осигуравајућа друштва, адвокати, нотари, НПО, задужбине...). Уколико је задат широк спектар претраге, претраживач ће као резултат приказати сва лица која спадају у задату претрагу (нпр. сва лица са тим именом и сл.), при чему се истовремено приказују и сви доступни подаци за конкретна лица (име, презиме и надимак, датум рођења, држава порекла, датум стављања на листу означених лица, којом резолуцијом је обухваћен).

Подаци о означеним лицима свакодневно се аутоматски преузимају из базе релевантних УН листа санкција, што омогућава тачне и благовремене резултате приликом коришћења претраживача.

Поступак пријаве означеног лица

Законом се прописује дужност за свако правно или физичко лице да приликом обављања посла или делатности утврди да ли има послова или других сличних односа са означеним лицем. У случају да утврди да се пословање обавља са означеним лицем, свако лице дужно је да у најкраћем могућем року ограничи располагање имовином означеног лица и да о томе одмах, а најкасније у року од 24 сата, обавести Управу за спречавање прања новца.

Обавештења и информације се достављају:

- телефоном;
- електронским путем;
- непосредним достављањем или
- препорученом пошиљком.

Обавештење о означеном лицу и његовој имовини, као и информације од значаја за одређивање означеног лица и његове имовине достављају се на Обрасцу за пријављивање означеног лица који се може наћи на интернет презентацији Управе. Обавештења и информације које се достављају телефонским путем, потврђују се у писаној форми.

ТИПОЛОГИЈЕ (ТРЕНДОВИ) ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

Постојање и израда Типологија (студије случаја), у смислу идентификације и откривања финансирања ширења ОМУ олакшава надлежним учесницима (надлежним државним органима, институцијама) борбу против производње, финансирања и ширења ОМУ. Исто тако типологије дају увид и могу допринети и приватном сектору (обвезници по ЗСПНФТ) у лакшој идентификацији и прикупљању информација од значаја у процени сумњивих активности које се прослеђују надлежним органима чиме се усклађују са прописаним обавезама за спречавање финансирања ширења пролиферације.

Међународно искуство и постојеће типологије се односе на уочену праксу да постоје земље које имају програме за развијање капацитета за производњу оружја за масовно наоружање, финансијске буџете и развијену логистику снабдевања технологијом (брокери, посредници), опремом и робама двоструке намене (РДН). Што се тиче финансирања - тока новца, новчана средства трансферишу се обично линеарно (од

крајњег корисника до испоручиоца преко замршене мреже посредних компанија и финансијских институција - банака) и нема потребе за прањем новца. Другачија је ситуација око повезаности финансирања тероризма и финансирања ширења ОМУ где терористичке организације (групе) имају интерес у ширењу ОМУ, при чему је често присутно прање новца непознатог порекла у стицању средстава за терористичке активности. Има случајева да физичка лица желе продати „своје знање“ или извесну опрему која може послужити за производњу ОМУ, али обично су то стручно - научна тела и институције. Треба додати да је индикативно ангажовање извесних институција - универзитета које имају капацитете за развој ОМУ.

Основне типолошке технике финансирања ОМУ огледају се у скривању стварних власника учесника у послу преко параван фирми, како произвођача (испоручиоца) тако и крајњег корисника. Трговина се диверсификује (превозна средства, путање, претовари), снабдевање и испоруке се извршавају преко параван фирми (фронт) које су често и офшор фирме, уз учешће посредника (интермедијара, агената) уз што сложеније и мултипликовано (мрежно) финансирање преко бројних банака и јурисдикција. Уговорена роба је обично роба двоструке намене која често може заварати контролу и финансијски сектор (банке) око процене да ли се ради о комерцијално-индустријској роби или роби намењеној за производњу и ширење ОМУ. Пратећа финансијска документација често се лажно приказује у циљу прикривања веродостојности робе.

„Примењене технике“ које се користе у финансирању ширења ОМУ:

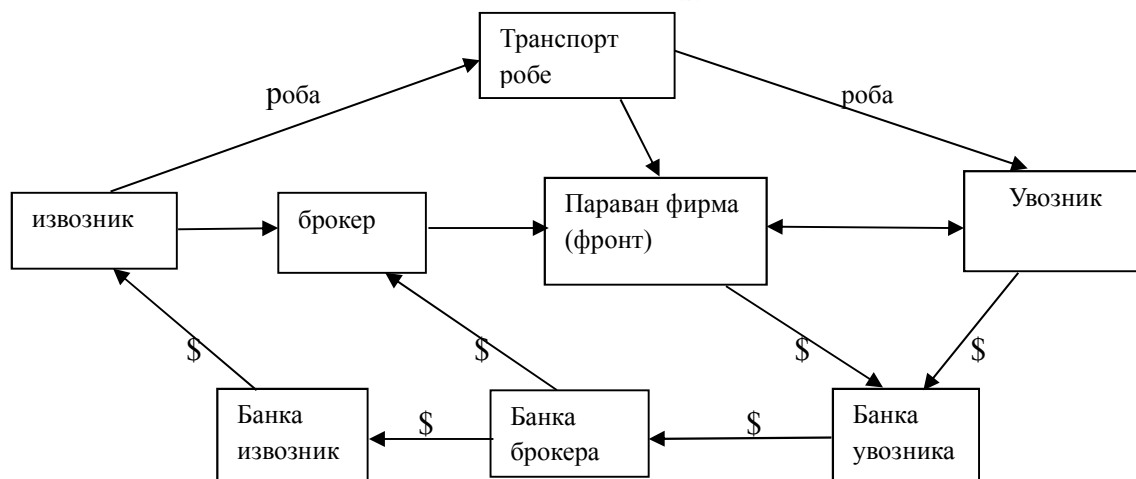
- Растакање (диверсификација) финансирања и трговине да би се избегло препознавање од стране надлежних органа и институција;
- Присуство параван (фронт) фирми са циљем проходности ширења и финансирања ОМУ;
- Фалсификовање трговинско - финансијске документације;
- Структуирање (аранжирање) потребних финансијских фондова за финансирање трговине или посредника (филијала) у разним земљама;
- Манипулација изворним информацијама (склањање, измене и сл.)

ФАТФ типологија

Стандардна типологија која се често цитира у многим документима финансијско обавештајних служби држава и компетентних институција која се баве проблематиком ОМУ је ФАТФ „Извештај о финансирању пролиферације“ из 2008. године²¹.

Фиктивне - фронт компаније у мрежи ширења оружја за масовно уништење

²¹Извор: „Report on proliferation financing“, FATF 2008

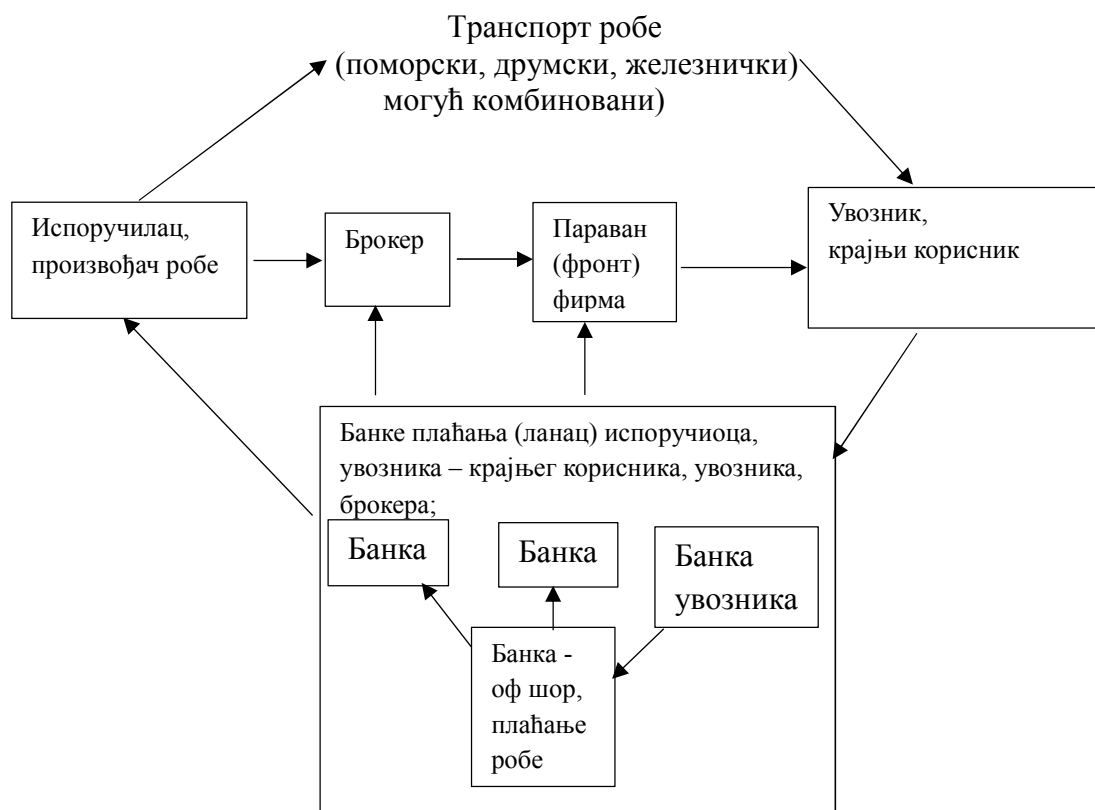

У наставку је модификована ФАТФ типологија у делу који се односи на финансирање пролиферације са намером да се графичким приказом укаже на могуће разне комбинације у случају сложене структуре учесника. То указује на разна сценарија са аспекта фокуса на финансијске токове новца у ланцу учесника ширења ОМУ.

Типологија: Ширење и финансирање ОМУ преко параван фирми (фронт)

Типологија показује основни начин финансирања ширења ОМУ који се огледа у комплексности испоруке наручене робе и финансирања (плаћања). Циљ је створити сложену мрежу робно-новчаних трансакција са намером прикривања извора – порекла робе и испоручиоца (произвођача) и стварног корисника (крајњег) опреме, технологије или робе двоструке намене (РДН). У остварењу те намере користе се параван (фронт) фирме које имају задатак да посредују у послу и прикрију стварне учеснике у послу, тачније стварне власнике фирми. Присуство брокера (робних посредника) је уобичајено како би се роба раслојавала од испоручиоца до крајњег корисника. Сложена мрежа финансирања, што подразумева бројне финансијске институције, пре свега ланац комбинованих банака од легитимних, фиктивних па до офшор банака. Транспорт робе има често „сложене линије“ (руте), претоваре и комбинован превоз (поморски, ваздушни, друмски, железнички).

Поред наведених типологија, сагледано са ширег међународног искуства и примењених „техника“ у финансирању ширења ОМУ, користе се и следећи начини:

1. Комплексна мрежа пролиферације (непознати произвођачи и крајњи корисници, сложена мрежа финансирања);
2. Сложене путање (руте) отпреме робе уз претовар (реекспорт) и преусмеравање бројним правцима;
3. Пролиферација преко земаља посредника;
4. Бројни учесници у ширењу ОМУ: произвођачи, испоручиоци, уговарачи, брокери, финансијске институције;
5. Финансирање пролиферације преко мењачница и НПО (непрофитне организације);
6. Несвесна умешаност легалних фирми са земљама под санкцијама или означеним лицима или са земљама за које се зна да имају програме пролиферације;
7. Умешаност физичких лица и научно истраживачких институција у послове ширења пролиферације;
8. Сложена робна структура (помешана комерцијална роба и роба двоструке намене) и сложена трговинска документација (стварна и лажна);
9. „Сива зона трговине“ - незаконити промети НВО и РДН преко фирми које се баве легалном трговином.

Повезаност финансирања тероризма и финансирања оружја за масовно уништење

Терористичке организације, групе или појединачни терористи ће свакако финансијски подржавати програме и активности развоја и ширења ОМУ ако се то уклапа у остварење њихових радикалних циљева. Тешко је идентификовати трансакције везане за финансирање тероризма (ФТ), јер се заобилазе легалне финансијске институције, а ако је већ то присутно, тој фази је претходило прање новца проистеклог из нелегално стечених извора (кријумчарење племенитих метала, различит „високи“ ново криминала). Блажи и донекле легитиман начин може се повезати са прикупљањем извора финансирања преко непрофитних организација (НПО), при чему није искључена и злоупотреба истих.

Међународна искуства земаља која се сусрећу са проблематиком тероризма и финансирања тероризма указују на случајеве повезаности са финансирањем ОМУ које се могу подвести под типологијама:

1. Финансирање тероризма и пролиферације кријумчарењем племенитих метала;
2. Улога непрофитних организација (НПО) у ширењу финансирања пролиферације у смислу подршке „означеним лицима“ и посредно земаљама са програмима пролиферације;
3. Улога параван фирми (фронт) у финансирању тероризма и пролиферације;
4. Трговинско финансирање пролиферације преко лажне документације.

ЛИТЕРАТУРА

1. Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“;
2. „Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма“ (видети интернет страницу Управе за спречавање прања новца, секција библиотека);
3. Интернет страница Управе за спречавање прања новца: „Листа држава које имају стратешке недостатке у систему борбе против прања новца и финансирања тероризма“;
4. „Службени гласник Републике Србије“, бр. 107/14;
5. „Службени гласник Републике Србије“, бр. 95/13, 77/19;
6. „Службени гласник Републике Србије“, бр. 102/14;
7. „Службени гласник Републике Србије“, бр. 28/14;
8. „Службени гласник Републике Србије“, бр. 96/14;
9. Интернет страница: Министарство унутрашње и спољне трговине (<http://must.gov.rs>);
10. Интернет страница: Министарство унутрашње и спољне трговине „Извозна контрола/НВО и РДН“ (<http://must.gov.rs/tekst/383/izvozna-kontrolanvo-i-rdn.php>)
11. Интернет страница Управе за спречавање прања новца: „Упутство за примену одредаба Закона о ограчичавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и оружја за масовно уништење које се односе на спречавање финансирања ширења оружја за масовно уништење (2018);
12. ФАТФ извештај: “FATF, Proliferation Financing Report (2008).“
13. Публикација „Спречавање финансирања пролиферације и избегавања санкција: практични изазови“; Независни експерти (SME), Р. Србија, стручно-техничка размена, 15-17.април 2024.